

PROGNÓZY VÝVOJA NA TRHU PRÁCE V SR II

Uplatnenie absolventov stredných a vysokých škôl z hľadiska početnosti v evidencii na úradoch práce v roku 2019

ITMS 2014+312031N138

Apríl 2020

Predhovor riešiteľského tímu

V období rokov 2016-2019 sme zaznamenali najvyššiu ekonomickú expanziu na trhu práce vôbec. Spolu s odchodom silných povojnových ročníkov z trhu práce a príchodom na trh práce početne najslabších ročníkov to vyústilo v historicky najvyšší nedostatok pracovných síl na trhu práce v SR. Táto pozitívna situácia sa prejavila aj v lepšom uplatnení absolventov na trhu práce, ktorí si v tomto období nachádzali prácu rýchlejšie ako ich starší rovesníci a za výrazne vyššie nástupné mzdy. Absolventi roku 2019 tak mali jednoduchšiu cestu na trh práce, najjednoduchšiu zo všetkých ročníkov prichádzajúcich na trh práce v ére samostatnosti SR. Práve analýza uplatnenia a neuplatnenia absolventov z hľadiska miery nezamestnanosti odкрýva množstvo zaujímavých skutočností pri porovnávaní rôznych kohort absolventov. Predkladaná štúdia ako jediná v podmienkach SR poskytuje detailný pohľad na vývoj miery nezamestnanosti absolventov rôznych ročníkov, odborov vzdelania, stupňov vzdelania a jednotlivých škôl v jednotlivých regiónoch. Svojou podrobnosťou prekonáva všetky predošlé aktivity v tejto oblasti a poskytuje cenné informácie pre rezort práce, školstva, ale aj širokú laickú a odbornú verejnosť. Jej výsledky budú súčasne vstupovať do komplexného hodnotenia uplatnenia absolventov spolu s ďalšími ukazovateľmi.

Slovenský trh práce dosahuje v posledných rokoch historicky najlepšie výsledky. V roku 2018 zamestnanosť presiahla úroveň 2,4 milióna ľudí¹ a Slovensko tak dosiahlo cieľovú hodnotu zamestnanosti 72 % definovanú v stratégii Európa 2020. Miera evidovanej nezamestnanosti naďalej mierne klesá, oproti roku 2019 (5,23 %) bola na začiatku roka 2020 nižšia takmer o tretinu percentuálneho bodu (4,98 %)². To zároveň znamená, že úrady práce evidujú aj najnižšie počty ľudí bez práce od roku 1993.

Prečo je, teda, nevyhnutné pokračovať v hĺbkových analýzach trhu práce, aj keď pretrvávajú znižovanie nezamestnanosti a historicky najnižšie úrovne nezamestnanosti? Napriek tomu, že sa zdá, že sa trh práce uberá najlepším možným smerom, detailnejšie analýzy odкрývajú štrukturálne rozdiely. Jedným z najväznejších problémov, ktorému krajina dlhodobo čelí, je **dlhodobá nezamestnanosť**. Miera nezamestnanosti sa znižuje a taktiež miera dlhodobej nezamestnanosti klesla medziročne zo 3,9 % na 3,2 % (k 3. kvartálu 2019)³. Stále je to však nad priemerom EÚ v miere nezamestnanosti, a to 2,5 %. Avšak, podiel dlhodobo nezamestnaných na celkovom počte nezamestnaných sa medziročne nemení výrazne a predstavuje jednu z najvyšších hodnôt v EÚ. Hlboko podpriemerné hodnoty môžu súvisieť s nižším vekom, kvalifikáciou, dosahovaným stupňom vzdelania a regionálnymi rozdielmi v

---

¹ Podľa konceptu národných účtov ESA

² Štatistický úrad SR

³ Inštitút zamestnanosti

pracovných príležitostiach⁴. Značné rozdiely pretrvávajú aj v miere nezamestnanosti **medzi regiónmi**. Kraj s najvyššou mierou nezamestnanosti, Prešovský kraj (8,29 %), mal v januári 2020 viac než trojnásobne vyššiu mieru nezamestnanosti ako Trnavský kraj (2,68 %), región s najnižšou mierou nezamestnanosti. Prešovský kraj je pritom dlhodobo krajom s najvyššou evidovanou mierou nezamestnanosti. Vyššie opísané rozdiely medzi z(ne)výhodnenými skupinami obyvateľov sú len načrtnutím úzkeho prepojenia medzi vývojom trhu práce a pracovnými a životnými podmienkami. Okrem odkrývania rozdielov v rôznych aspektoch kvality života, detailná analýza trhu práce umožňuje aj skúmanie reakcií na možné výzvy, ale aj nové príležitosti v budúcnosti.

Analýza stavu nezamestnanosti je mimoriadne informatívna aj z hľadiska početnosti absolventov vedených v evidencii uchádzačov o zamestnanie. Absolventom sa poskytuje viac príležitostí na uplatnenie, i keď rozdiely existujú aj v tejto skupine a nevzťahuje sa to na absolventov všetkých študijných a učebných odborov a stupňov. Vývoj miery nezamestnanosti je jedným z dôležitých parciálnych faktorov uplatnenia absolventov a v ďalších etapách projektu je súčasťou integrálneho hodnotenia uplatnenia absolventov stredných a vysokých škôl. V predkladanej štúdii je analyzovaný vývoj miery nezamestnanosti absolventov stredných a vysokých škôl v jednotlivých krajoch podľa odborov vzdelania a jednotlivých ročníkov absolventov. Jedná sa o najrozsiahlejšiu a najpodrobnejšiu analýzu vývoja miery nezamestnanosti, aká bola kedy v podmienkach SR vytvorená.

Jednou z výziev prítomnosti aj budúcnosti je aj vysporiadanie sa s dopadmi aktuálnej pandémie koronavírusu, ktorá má výrazný vplyv na niektoré sektory a najmä na mieru nezamestnanosti. **Dočasný rámec pre opatrenia štátnej pomoci na podporu hospodárstva v súčasnej situácii spôsobenej nákazou COVID-19** ustanovený Európskou komisiou dňa 20. marca 2020 (2020/C 91 I/01) zdôrazňuje, že opatrenia prijaté proti šíreniu nákazy majú bezprostredný vplyv na dopyt a ponuku statkov aj produkčných faktorov, pričom postihujú súčasne podniky aj zamestnancov, a to najmä v zdravotníctve, cestovnom ruchu, kultúre, maloobchode a doprave. Okrem bezprostredných účinkov na fyzickú mobilitu a obchod sa COVID-19 čoraz viac dotýka ohrozenia udržateľnosti pracovných miest v širokom spektre rôznorodých ekonomických činností realizovaných v rámci všetkých veľkostných kategórií podnikov a organizácií. Závažný stav ohrozenia zdravia občanov sa prejavuje aj na globálnych trhoch a ohrozená je najmä podniková likvidita. Ide o značný otras pre celé svetové hospodárstvo, pričom na zmiernenie jeho dôsledkov v európskych podmienkach má kľúčový význam koordinovaná hospodárska reakcia členských štátov a jednotlivých inštitúcií EÚ.

Čo najefektívnejšie zotavovanie sa zo šoku spôsobeného nákazou COVID-19 si vyžaduje koordinované, ambiciózne a účinné opatrenia na medzinárodnej i vnútroštátnej úrovni, a to v súlade

---

⁴ Odporúčanie Rady (2019/C 103/25)

so Zmluvou o fungovaní EÚ a nadväzujúcimi právnymi predpismi o správe hospodárskych záležitostí. Takéto opatrenia majú zahŕňať oživenie udržateľných investícií, obnovený záväzok vykonávať v náležitej postupnosti štruktúrne reformy zlepšujúce zamestnateľnosť pracovných síl, produktivitu, hospodársky rast, sociálnu a územnú súdržnosť, vzostupnú konvergenciu, odolnosť a uplatňovanie fiškálnej zodpovednosti. Majú byť kombináciou opatrení na strane ponuky a dopytu, a to s osobitným zreteľom na fungovanie trhu práce a jeho sociálny vplyv na obyvateľstvo. Členské štáty majú na **predchádzanie vzniku nezamestnanosti mladých ľudí** úzko spolupracovať so sociálnymi partnermi, poskytovateľmi vzdelávania a odbornej prípravy, podnikmi a ďalšími zainteresovanými stranami, a to najmä s cieľom riešiť štruktúrne nedostatky systémov vzdelávania a odbornej prípravy, zlepšovať ich kvalitu a relevantnosť pre trh práce.

Zamestnanie mladých ľudí na pracovných miestach v podnikoch a organizáciách, vrátane mikropodnikov i subjektov sociálnej ekonomiky, patrí ku kľúčovým aspektom finančných benefitov celej spoločnosti, vrátane podnikov a organizácií, predovšetkým pokiaľ ide o úroveň tvorby pridanej hodnoty a daňovo-odvodových príjmov verejných financií. Osobitný význam má zvyšovanie participácie na trhu práce u tých osôb, ktoré sú najviac ohrozené vznikom dlhodobej nezamestnanosti, resp. ekonomickej neaktivity, sociálneho vylúčenia a kriminality. V nadväznosti na úspešné projekty realizované v programovom období 2014 až 2020 majú členské štáty ďalej rozvíjať opatrenia s cieľom ďalšieho začleňovania mladých ľudí do plateného zamestnania, resp. vzdelávania a prípravy pre trh práce, ako aj informačné toky osobitne určené pre nižšie vekové kategórie. Efektívna starostlivosť o budúcu perspektívu pracovného uplatnenia mladých ľudí je nevyhnutne spojená s prioritným riešením situácie dlhodobo nezamestnaných, neaktívnych a znevýhodnených mladých ľudí, pričom nezastupiteľnú úlohu zohrávajú moderné formy práce s mládežou, vrátane motivačných foriem výchovného poradenstva a kariérneho poradenstva. **Rozhodnutie Rady EÚ o usmerneniach pre politiky zamestnanosti členských štátov** publikované dňa 26. februára 2020 (COM (2020) 70 final) aktuálne upozorňuje, že nové výzvy súvisiace so životným prostredím, digitalizáciou i prebiehajúcimi demografickými procesmi zásadne zmenia európske hospodárstva a celé spoločnosti, a to vrátane štruktúr zamestnanosti a nezamestnanosti, ktoré sú permanentne ovplyvňované vznikom a zánikom pracovných miest na základe vzájomnej interakcie dopytu a ponuky na trhu práce. EÚ a jej jednotlivé členské štáty by preto mali vzájomne spolupracovať s cieľom účinne riešiť tieto štruktúrne faktory, zohľadňujúc úzku previazanosť národných hospodárstiev, trhov práce a súvisiacich politík zameraných na predchádzanie vzniku a odstraňovanie existujúcej štruktúrnej nezamestnanosti.

Štruktúrny nesúlad medzi požiadavkami trhu práce a ponukou absolventov vzdelávania v podmienkach SR identifikujú hĺbkové **analýzy zamestnanosti absolventov z hľadiska početnosti v evidencii uchádzačov o zamestnanie na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny**, ktoré sú

systematicky vypracúvané v rámci Národného projektu „**Prognózy vývoja na trhu práce v Slovenskej republike II**“ v gescii **Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR** (ďalej tiež len „**MPSVR SR**“) podľa platnej legislatívy, a to **Zákona č. 453/2003 Z. z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, **Zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ako aj **Zákona č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Manažérske zhrnutie

Národný projekt Prognózy vývoja na trhu práce II si okrem iného, kladie za cieľ detailne zmapovať uplatnenie absolventov na trhu práce, a to najmä pre účely hodnotenia vývoja situácie na trhu práce až po súčasný stav, no i pre účely predikcie stavu budúceho. Jedným z dôležitých faktorov, ktorým sa uplatnenie absolventov dá hodnotiť, je ich evidencia na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny, a tí sa tu evidujú ako uchádzači o zamestnanie.

Z údajov Štatistického úradu SR vyplýva, že v januári 2020 bola miera evidovanej nezamestnanosti na úrovni 4,98 %. V porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka, kedy bola miera evidovanej nezamestnanosti 5,23 % poklesla o 0,28 p. b. Nárast zamestnanosti jasne deklaruje aj Európsky systém národných účtov ESA 2010. Vplyvom rozvoja hospodárstva je badať nielen regionálny, ale aj odvetvový nárast zamestnanosti.

Evidovaná miera nezamestnanosti bola v januári 2020 najnižšia v Trnavskom kraji, a to 2,68 %. Najviac až 8,29 % bola miera nezamestnanosti v Prešovskom kraji, pričom Prešovský kraj je dlhodobo krajom s najvyššou evidovanou mierou nezamestnanosti. No nielen regionálna miera nezamestnanosti je dôležitá pre efektívne rozhodovanie decíznej sféry, ale i štruktúra nezamestnaných v regionálnom členení je silným indikátorom reflektujúcim dopyt po absolventoch určitých odborov vzdelania.

Absolventská miera nezamestnanosti bezprostredne po ukončení štúdia v roku 2019 bola pri stredoškólakoch nepokračujúcich v štúdiu na úrovni 21,4 %, čo bolo len o 1,5 p. b. viac ako v roku 2018. Tento fakt je spôsobený ako nižším počtom absolventov, ktorých bolo približne o 1 000 menej, tak aj väčším počtom absolventov, ktorí pokračovali v štúdiu na vysokej škole. Medziročný nárast absolventov pokračujúcich v štúdiu na vysokej škole bol približne o 700 absolventov, čo predstavuje nárast o 0,03 p. b. na 37 %.

Spomedzi jednotlivých krajov je v evidovanej miere absolventskej nezamestnanosti navrchu pomyslenej priečky Bratislavský kraj, kde po ukončení štúdia skončí v evidencii úradov práce 9,1 % stredoškolských absolventov, ktorí nepokračujú v štúdiu na vysokej škole. Napriek veľkému počtu vysokých škôl, ktoré sídlia v Bratislave však podiel absolventov pokračujúcich vo vysokoškolskom štúdiu je v medziregionálnom porovnaní druhý najnižší po Košickom kraji, a to 36 % absolventov. Medziročne tento podiel ešte poklesol o 0,04 p. b..

Presným opakom je Prešovský kraj. Iniciálna miera nezamestnanosti absolventov stredných škôl bola na úrovni 30,9 %, čo bolo zároveň najviac spomedzi krajov SR. Podiel absolventov, ktorí sa rozhodli pokračovať v štúdiu na vysokej škole bol spomedzi krajov najvyšší, približne 39 %, čo je možné pripísať

najmä uvedomovaním si situácie na trhu práce v Prešovskom kraji a snahe zlepšiť svoj pracovný potenciál a konkurencieschopnosť na trhu práce.

Pri pohľade na evidovanú mieru nezamestnanosti stredoškolských absolventov nepokračujúcich v štúdiu na vysokej škole v SR možno konštatovať, že najrýchlejšie si dokázali nájsť prácu absolventi hlavnej skupiny odborov vzdelania 7 Spoločenské vedy a náuky II, kam patria odbory ako informačné a digitálne technológie, informačné systémy a služby, učiteľstvo pre materské školy a vychovávateľstvo, ale aj všeobecné vzdelanie na gymnáziu. Absolventi hlavnej skupiny odborov vzdelania 5 Zdravotníctvo si tiež po ukončení štúdia dokázali rýchlo a vo veľkej miere nájsť uplatnenie. Ich iniciálna miera nezamestnanosti bola v roku 2019 na úrovni 13,7 %, čo bolo o 2,5 p. b. viac ako mali absolventi hlavnej skupiny odborov vzdelania 7 Spoločenské vedy a náuky II.

Priaznivý vývoj iniciálnej miery nezamestnanosti je pri vysokoškolských absolventoch. Zatiaľ, čo v predchádzajúcich rokoch bola nad úrovňou 35 %, v roku 2019 poklesla na 30,2 %. Pozitívom je fakt, že vysokoškoláci už počas štúdia naberajú mnohé zručnosti a pracovné návyky, čo im uľahčuje vstup na trh práce, čoho dôkazom je miera nezamestnanosti vysokoškolských absolventov bez predchádzajúcich pracovných skúseností 23,2 %. Medziročne ide o pokles nezamestnanosti bez predchádzajúcich pracovných skúseností o 7,1 p. b..

Najrýchlejšie sa na trhu práce dokážu uplatniť absolventi vysokých škôl hlavnej skupiny odborov vzdelania 9 Vojenské a bezpečnostné vedy a náuky, ktorí dosiahli iniciálnu mieru nezamestnanosti 19,7 %. Vojenské a bezpečnostné vedy pripravujú najmä silové a bezpečnostné zložky štátu na výkon funkcie, čomu zodpovedá aj nízky podiel nezamestnaných. S 26,7 % nezamestnanosťou po ukončení štúdia boli absolventi hlavnej skupiny odborov vzdelania 2 Technické vedy a náuky I. Do tejto hlavnej skupiny patria odbory ako strojárské technológie, informatika, aplikovaná informatika, softvérové inžinierstvo a pod.